

МИКИТА КРАВЦОВ

ІСТОРІЯ АНІМАЦІЇ

ЯК НАРОДЖУЄТЬСЯ
МИСТЕЦТВО

З російської переклала Оксана Шуляр

ArtHuss

УДК ???-???-???
К???

Кравцов М. Історія анімації: Як народжується мистецтво /
Микита Кравцов; переклала з російської Оксана Шуляр.
Київ : ArtHuss, 2019. 160 с. (???). Серія «Креативна кар'єра».

Де можна подивитися «мультфільм», що його створили первісні мисливці, яким побитом до появи сучасної анімації долучився Леонардо да Вінчі, як Аліса врятувала студію Волта Диснея, а кондиціонер мало не зірвав випуск першого фільму саги «Зоряні війни», — усе це й багато іншого ви дізнаєтеся з книжки про народження анімації, що в різні часи й у найрізноманітніших своїх проявах розважала, лякала, навчала та надихала шановну публіку. Цим особливим видом мистецтва нині захоплюються мільйони людей різного віку, воно приваблює талановитих художників і новаторів, забезпечує космічні касові збори в прокаті, на диво гнучко пристосовується до викликів часу й обіцяє ще не раз здивувати нас у майбутньому. Для тих, хто працює чи мріє працювати в цій перспективній галузі, ознайомитися з «Історією анімації» просто необхідно. Утім, доступність викладу та неймовірна кількість цікавого фактажу заохочує до читання всіх, хто любить мультфільми, хоче зрозуміти, як народжується мистецтво, чи шукає натхнення в історіях непересічних особистостей, які попри все йдуть до своєї мети.

●

Усі права захищено, жодну частину цього видання не можна відтворювати, зберігати в пошуковій системі або передавати в будь-якій формі та будь-якими засобами: електронними, механічними, фотокопіювальними чи іншими — без попереднього письмового дозволу власників авторських прав.

© Микита Кравцов, 2019
© Оксана Шуляр, переклад, 2019
© ArtHuss, 2019

ISBN ???-???-?????-?-?

ЗМІСТ

1. Мутації	7
2. De anima	23
3. Іграшки	37
4. Рухливі картинки	49
5. Disney	65
6. Не анімація	81
7. Комп'ютерна революція	97
8. Ласкаво просимо на темний бік	105
9. 3D анімація	121
10. Піхар	139
11. Що з анімацією нині	147

DISNEY

Мультимедійна імперія Disney уже багато десятиліть тримає планку найвпливовішої компанії в індустрії анімації. Вона безпосередньо впливала на долі героїв наших наступних розділів – надихаючи, мотивуючи й фінансуючи аніматорів. Нинішній обіг компанії сягає 57 мільярдів доларів у рік. А кількість працівників незабаром дійде до 200 000 осіб. Фундамент цього потужного фінансового конгломерату індустрії розваг світового масштабу заклала одна людина – Волт Дисней. Він не народився в багатій родині, не був сином впливових батьків. Його історія починається точнісінько так, як історії мільйонів хлопців і дівчат із простих родин, що мають за собою тільки світлі мрії й високі прагнення. Він пройшов непростий шлях боротьби за свої ідеали, і врешті зумів кадиально вплинути на формування світу, у якому ми живемо нині.

Історія Волта Диснея починається 5 грудня 1901 року. Він народився в американському місті Чикаго. Від самого дитинства Волт прагнув спілкування, за це всі сусіди й друзі родини просто обожнювали малого. Сміх і розіграші в домі Диснейів не переводилися завдяки малому паливоді. Його батько Еліас Дисней був, навпаки, надто серйозною, владною, навіть деспотичною людиною, і вважав, що запорака гарного виховання дітей – це фізичні покарання. А ще голова родини постійно намагався вкласти в голову сина просту істину – справжній чоловік повинен уміти забезпечити родину, чесно працюючи на фабриці чи заводі. Будь-які творчі починання вважалися марнуванням часу. Сумно, але багато поколінь дітей виростають на мультфільмах людини, у якій справжнього щасливого дитинства, власне, і не було. Із іншого боку, незважаючи на строгі правила в домі, чимало ровесників Волта могли йому позаздрити – адже хлопцеві, коли настане час, було забезпечено робоче місце на

фабриці батька. Бути впевненим у завтрашньому дні – велика розкіш для того часу.

Із чотирьох років Волт почав виявляти цікавість до малювання, і брак олівців чи паперу його ніколи не зупиняв. Першим професійним інструментом майбутньої зірки стала звичайна палиця, якою він намалював будинок на землі. У свої сім малий Дисней уже почав показувати підприємницьку жилку – він намагався продати свої малюнки сусідам. Уже тоді можна було завважити, що цей хлопець тягнеться до мистецтва й шукає можливості заробити на ньому. Але Дисней-старший не бачив у цьому жодної перспективи й вирішив якомога раніше привчати сина до реальної роботи. Волту було доручено розносити рекламну макулатуру батьківської фірми. Усі зароблені грошики хлопець спускав на походи в кінотеатр. Натоді зіркою екрану був Чарлі Чаплін, який швидко посів місце кумира в серці Диснея. Виходячи з кінозалу разом із друзями, переповнений радістю Волт намагався копіювати ходу й трюки Чапліна. Ті, хто це бачив, радили хлопцеві неодмінно податися в актори. Але в актори він не пішов – його вибір уже було зроблено на користь іншого мистецтва. Усупереч родичам Волт твердо вирішив отримати художню освіту. Він відвідував різні приватні навчальні заклади в рідному Чикаго, потім поїхав шукати знань до сусіднього Канзас-Сіті й навіть пройшов курси газетних карикатуристів.

У 1918 році Волту виповнилося сімнадцять, і в нього загострилися патріотичні настрої. Він не міг залишатися осторонь від подій Першої світової війни. Призовного віку юнак іще не досяг, а проте це його не зупинило – Волт підробив документи й вирушив добровольцем на фронт за океан, служити водієм швидкої допомоги. І, звичайно ж, Дисней не був би Диснеем, якби не знайшов застосування своїм талантам навіть у найнеспокійнішому на той час місці планети. Його машина, що каталася через заміновані поля Франції, швидко уславилася завдяки своєму розмальованому корпусу. На щастя, війна вже завершувалася, і досить скоро хлопець зміг повернутися додому. За час, проведений на фронті, Волт встиг скласти 500 доларів. Він міг би по поверненні додому спустити ці гроші на святкування перемоги або дозволити собі безтурботний відпочинок на кілька місяців, враховуючи, що середня заробітна платня американців у цей період сягала 1407 доларів на рік. А тоді поринути в стабільне трудове життя – влаштуватися на фірму батька й вести далі

сімейний бізнес. Але не судилося. Волт Дисней обоюгнував увагу і прагнув стати видатною особистістю. Доля простого працівника не відповідала його амбіціям, і 500 доларів він вклав у власну справу, як і весь вільний час. Попри юний вік і незважаючи на несхвалення рідних, Волт знайшов у собі достатньо сміливості, щоб визнати: він хоче займатися лише тим, що любить. І твердо вирішив перетворити дитяче захоплення малюванням на професію свого життя. Як на самому лише таланті зробити собі ім'я й статки – незрозуміло, тож Волт вирішив набиратися досвіду й знань на реальній роботі в суміжній професії.

Перспективний художник узяв квиток до Канзас-Сіті й вирушив на пошуки робочого місця. Він вирішив виїхати з рідного великого міста, щоб уникнути тиску конкуренції. Не маючи досвіду роботи й гарних навичок малювання, Волт думає, що простіше буде влаштуватися в маленькому містечку. Можливо, не відразу художником, нехай і кур'єром у якійсь газеті. А там уже знайдеться можливість зацепитися. Проявиш себе – і хтось помітить гарного художника, що заслуговує на підвищення. План начебто й непоганий, адже всі сподівання занижено до мінімального рівня. На практиці ж юний авантюрист отримує одну відмову за одною, і цей гіркий досвід буде переслідувати його ще дуже й дуже довго. Не те щоб із ним щось було не так. Знайти своє місце всім непросто, особливо на початку життєвого шляху. Волт ніколи не пропускав можливості зробити чергову спробу, постукатися в ще одні зачинені двері. Так, можуть відмовити п'ять разів, можуть – десять разів, можуть і сотню разів. Але кожен новий випадок давав досвід і знання, щоб зробити висновки, щось змінити й спробувати ще раз. І от ця наполегливість нарешті відкриває перед ним можливості у великому світі комерції – невелике рекламне агентство шукало у штат помічника. Укотре Волт приходить на співбесіду, акуратно викладає свої малюнки перед можливим роботодавцем... І нарешті він чує довгождане: «Вас прийнято!». Платня була скромна – 50 доларів на місяць, але це було неважливо. На обрії з'явився справжній шанс почати кар'єру, про яку він мріяв із самого дитинства.

Наближалися різдвяні свята – золотий час для всіх рекламних агентств. Гарний шанс залучити нових клієнтів, які хочуть зайвий раз прорекламувати свою продукцію в період великої купівельної активності. Замовлення на комерційні зображення приходили одне

за одним, і це було чудово. Знати своє ремесло в теорії — одне, а от можливість застосувати знання на практиці вже робила Диснея фахівцем у своїй справі. Тут Волт ознайомився з правилами створення рекламних малюнків, що мусили привертати увагу з першого погляду. І, звичайно ж, із жорсткими рамками дедлайнів, такими гнітючими для творчих особистостей, які стикалися з комерційною стороною свого ремесла. Усе це стало дорогоцінним досвідом для художника-початківця, і Дисней жадібно його вбирав. Він не скаржився на тяжкі робочі будні, а навпаки, тішився кожним цінним уроком. І все було чудово, поки свята не закінчилися. Роботодавець негайно виставив Волта Диснея за двері, навіть не пояснюючи, яка причина звільнення. Хоча все було ясно й без слів — за сезонного напливу замовлень йому була потрібна пара низькооплачуваних робочих рук. Однак рекламне агентство не планувало розширювати свій штат задля недосвідченого співробітника — Волт їх цікавив просто як тимчасовий бюджетний помічник. Звичайно, Волта про таке ніхто не попереджав, але й це стало для нього корисним досвідом. Дуже важливо, що починаючи свій шлях, він у всьому бачив можливість, тоді як інші у схожих ситуаціях ламалися, не витримуючи ударів несправедливої долі. Дисней, однак, встиг придивитися до цього бізнесу й зважував шанси почати власний. Інвестиції були потрібні чималі — щоб оплатити оренду приміщення, роботу працівників, устаткування, покрити безліч незапланованих витрат. Таких грошей у нього не було. Зате була кмітливість і голова, повна свіжих ідей.

Волт Дисней знову пішов по вакансіях, але тепер він ступав на кожен поріг із новою несподіваною пропозицією. Художник просив просто надати йому робоче місце в рекламних видавництвах. Ніякої оплати не треба, замість цього заповзятливий хлопчина пропонував видавцям оголосити клієнтам чудову новину: у газеті працює цілий художній відділ, і рекламні тексти можна доповнити яскравими зображеннями. Ситуація win-win. Видавець нічим не ризикував, але престижність газети піднімалася на щабель, та й заробити на цьому можна було. Художник, у свою чергу, отримував прекрасну можливість залучити власних клієнтів. Щойно домігся згоди одного з видавців, Волт позичив трохи грошей на закупівлю матеріалів у батьків — і справа зрушилася. Уже в перший місяць він заробив більше, ніж йому платив колишній роботодавець.

Може здатися, що після комерційних успіхів у роботі на себе розсудлива людина нізачо не піде знову працювати на когось. Але це не так. Волт Дисней ніколи не був зятим капіталістом, поведеним на зароблянні грошей. Творчий бік хвилював його набагато більше. Якось він побачив вакансію художника в компанії кінореклами — і не встояв. Скинув свою першу компанію з досить світлими перспективами на плечі компаньйона заради того, аби малювати щось більш піднесене, ніж комерційна реклама, — комерційну рекламу для фільмів. До слова, компаньйон виявився не надто спритним підприємцем, тож перший бізнес Волта Диснея скоро пішов на дно.

Отже, два струмочки злилися в один бурхливий потік. З одного боку художні навички, а з другого — робота в індустрії реальних зйомок. Усе це спонукало молодого Волта замислитися про те, як оживають мальовані картинки. Можливо, вирішальним поштовхом стало дитяче захоплення — вечірні походи в кінотеатр. Дисней саме почав добре заробляти, і добру частину доходів знов-таки витрачав на квитки. Особливо цікавила Диснея анімація. Так, це не була новинка, але цікавість широкої аудиторії вона здобула тільки тепер. Сеанси з короткометражними мультфільмами в кінозали мали успіх. Індустрія тільки зароджувалася, і глядачів зачаровував сам факт, що картинки рухаються. Вони вабили й здавалися якоюсь магією. Не було ще викристалізованих правил чи установок, і Волт Дисней побачив у цьому можливість. Він може вивести цей вид мистецтва на новий рівень власними силами.

Пошуки знань привели Волта Диснея в публічну бібліотеку, де йому вдалося відшукати книгу Едварда Мейбріджа «Людська фігура в русі». Така література не розрахована на широку аудиторію, але для аніматора тут було чимало вкрай важливої інформації, що лягла в основу персонажної анімації. Наступна праця, знайдена у бібліотеці, була про основи анімації в кінематографі. Зі сторінок цієї книжки він дізнався про підготовку чернеток для сюжету із промальовуванням персонажів і кожного кадра. Власне, це була докладна технічна інформація про створення власного мультфільму. Строго дотримуючись інструкцій, Волт підвішував аркуші білого ляного паперу з намальованими власноруч кадрами. Фотографуючи один за одним малюнки, він створював ілюзію руху. До слова, фотоапарат і вся супутня техніка все ще були предметами розкоші. Дозволити собі таке дороге обладнання юний фахівець не міг. Але стала

в пригоді посада працівника рекламного агентства — адже тут потрібне обладнання знайшлося. Такими були перші кроки Волта в мистецтві анімації. Крім дебюту в новій для нього галузі, Дисней намагався зрозуміти комерційний бік мультиплікації. Він спробував продати свої картини місцевим кінотеатрам — і йому вдалося. Та які умови вигідні, а які ні, він знати не міг. І хлопця швидко обвели круг пальця досвідчені підприємці. Частка виторгу, що належала Диснею, навіть не окупила витрати на виробництво. Хоча тоді для Волта це нічого не важило, адже він здобув щось більше. Втіха бачити власну анімаційну роботу в справжньому кінозалі для Диснея була набагато важливіша, ніж задоволення від виторгу. Він відчув смак слави. Солодкий захват глядачів і відчуття зоряного моменту повернули його долю так круто, що дуже скоро роботодавець Дисней побачив на своєму столі заяву про звільнення. Двадцятилітній Волт зважується на авантюру — відкрити власну студію анімації за назвою *Laugh-O-Gram Studio*. Дуже ризикований крок для людини з мінімальним діловим досвідом і скромними фінансовими можливостями. Тепер йому треба було налагоджувати всю роботу самостійно — оренду приміщення, пошук клієнтів, виробничі процеси, пошук співробітників. Це забирало багато часу й фінансів. А фінансів якраз бракувало, тож доводилося виявляти кмітливість. Найняти професійних фахівців підприємцеві-початківцю було просто не по кишені, зате в нього самого були знання й досвід. У Диснея з'явилася ідея — навчати аніматорів самотужки. Він розмістив у газеті оголошення про пошук працівників без досвіду роботи й знань. Платня поки що скромна, але гарантовано навчання й практику, а коли студія доможеться фінансового успіху — то й заробітки будуть гарні. Якби Дисней ще років зо два тому побачив таку вакансію, він вхопився б за неї обома руками, адже для нього дорогоцінні знання завжди були важливіші за гроші. Він із великими зусиллями збирав по крихтах інформацію з царини мультиплікації — а ці щасливці все отримують на блюдечку. На жаль, сподіваного ажіотажу оголошення не викликало, але кількох людей знайти таки вдалося. Із іншими вакансіями особливих труднощів не було. Як результат, у штаті значився агент із продажів, бізнес-менеджер і чотири мультиплікатори-початківці. Із неймовірним ентузіазмом узяли вони перше комерційне замовлення — на аж 6 серій мультфільму, в основу якого було покладено дитячі казки. Бюджет, закладений

у договорі, — 11 000 доларів, цілком солідна сума. Волтові це здалося початком сходження в світ слави й зірок. Його очі горіли від захвату — які перспективи відкрилися! У такому юному віці він відчував готовність довести своєму деспотичному батькові, що був правий, вибираючи власний шлях замість нав'язаної долі працівника на фабриці.

У творчому цеху кипіла робота — виконували свій перший комерційний проект. Команда попрацювала на славу, лишалося зовсім трохи до першої фінансової винагороди новоспеченої студії *Laugh-O-Gram Studio*. Але й тут реальність остудила запал юного підприємця — сталося те, що називають страшним сном для будь-якої творчої організації: клієнт не зміг оплатити роботу. Фірма-замовник опинилася в скрутному фінансовому становищі й усе, що команда Диснея встигла отримати, — це аванс: сто доларів. Ситуація була вкрай складна — адже студія мала видати заробітну плату, оплатити оренду приміщення, рахунки й інші зобов'язання. Кредитори вимагали грошей, яких у Волта просто не було. Йому знову довелося шукати нестандартне рішення — ситуація була така, що звичайними методами справі вже не зарадиш. Подолати кризу Волту допоміг сміливий задум — поєднати кадри живої зйомки з мальованою анімацією. Із цією ідеєю він стукав у двері всіх студій, спроможних витягти його зі скрути. І йому таки вдалося роздобути інвестиції на невеликий фільм про Алісу, що потрапила в чарівний світ анімації. Головною героїнею була жива акторка, і вона захоплено спостерігала за полотном, білу поверхню якого аніматори в постобробці оживили веселим дитячим мультфільмом.

На цьому етапі Волт проявив чергову рису свого характеру, що відіграла одну з ключових ролей у долі новатора. Талант художника й підприємницька жилка допомогли йому очолити студію анімації в ранньому віці. Але справді великим Дисней став завдяки своєму прагненню винаходити й приносити в цей світ щось нове. Усе своє подальше життя, аж до самої смерті, він буде ставити перед собою такі амбіційні цілі, на які побоїться замахнутися й найсміливіший авантюрист. Хоча завжди є й інший бік медалі. І за яскравим кадром стояв виснажений Волт, замучений практично цілодобовою роботою в студії. Його комфорт обмежувався вмивальником на найближчому вокзалі й консервами. І найстрашніше те, що всі ці поневіряння виявилися марними. «Аліса» була якісним продуктом,

але не врятувала анімаційну студію Диснея. Дедалі більші борги зруйнували компанію — *Laugh-O-Gram Studio* було оголошено банкрутом. Гіркий досвід і втома змушують Диснея думати, що анімація — не його життєвий шлях. До того ж — напевно, міркував він, — було вже пізнувато: усе, що можна було зробити в цій індустрії, давно зроблено. Дисней дійшов висновку, що займатися цим треба було років п'ять тому — а тепер доведеться спробувати себе в чомусь іншому.

Для його рідні й особливо для батька це був цілком сподіваний результат. Безглузда авантюра юнацького максималізму — чого ще чекати. Родичі сподівалися, що Волт нарешті кине свої забаганки і влаштується на нормальну роботу. Його брат Рой Дисней саме працював на гарній посаді продавця пилососів і був готовий допомогти Волту втягнутися в перспективну сферу діяльності. Але схоже, що надії близьких були даремні. Волт добре вмів тримати удар — тиск родичів і невдалий досвід не зламали його дух. Укотре він стояв на вокзалі з необхідним мінімумом, складеним у одну-єдину валізу. Погляд побитого життям, але незломленого Диснея було спрямовано до нової мрії — Голівуду. Волт бачив себе в режисерському кріслі, тож, як і минулого разу, він почав завзято шукати будь-якої роботи, пов'язаної з кіновиробництвом. Треба було отримати тут хоч якийсь досвід і почати все з початку. Та новачка ніде не чекали — він знову раз у раз чув це прикре «ні». Через кілька тижнів пошуків просто не лишилося місця, у якому Волту Диснею ще не відмовили. Усі зусилля приводили тільки до розчарування. Можливо, Рой був правий, і краще відмовитися від безглуздої боротьби, викинути білий прапор? Здавалося, врятувати Волта від пересічної долі могло тільки чудо.

І чудо явилось в образі Маргарет Вінклер — єдиної жінки в індустрії розповсюджувачів мультфільмів. Її професійне чи, можливо, жіноче чуття допомогло розгледіти в роботі «Аліса» великий потенціал. Пропозиція зняти 12 мультиплікаційних короткометражок стала нарешті тим променем надії, за який боровся Волт. А бюджет 1 500 американських доларів на кожну серію робив цей шматочок анімаційного пирога ще й дуже ласим. Ділову пропозицію було отримано через типовий для того часу засіб зв'язку — телеграмою, і Волт вимахував нею перед обличчям брата, хизуючись своєю праотою. Звичайно ж, не тільки для цього — Волт хотів узяти брата за

компаньона. Ризиковані справи зазвичай не приваблювали Роя, але ентузіазм Волта був надто заразливий. Після вмовлянь він погодився допомогти братові з фінансами й бухгалтерією. Укотре Волт зібрав стартовий капітал не без допомоги родичів і знайомих, і почалася нова авантюра — *The Walt Disney Company*. У підпорядкуванні Волта знову зібралася кілька талановитих аніматорів, разом із якими він удосконалив стиль мультиплікації. Розповсюджувачка належно оцінила старання команди — не тільки оплатою, але й продовженням співпраці. Кожні 16 днів студія Диснея мала випускати нову серію «Аліси». Згодом з'явилися нові замовлення, і анімаційний цех запрацював так, як ніколи раніше. Студія заробляла добрі гроші, вдалося розширити штат і переїхати в просторіше й комфортніше приміщення. У житті братів також з'явилися елементи розкоші — нові машини, нерухомість. Уже можна було розслабитися й насолоджуватися плодами своєї тяжкої боротьби за місце під сонцем, але зупинятися — не в стилі Волта Диснея...